

Barbara Klasińska

"Założone a rzeczywiste funkcje nauczyciela w procesie edukacji wczesnoszkolnej", Alina Górnioł-Naglik, Katowice 2003 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (34-35), 257-259

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Barbara KLASIŃSKA

Recenzja książki: Alina Górniok-Naglik, Założone a rzeczywiste funkcje nauczyciela w procesie edukacji wczesnoszkolnej,

Katowice 2003, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, ss. 208.

Problem założonych a rzeczywistych funkcji nauczycieli w procesie edukacji wczesnoszkolnej jest kwestią ze wszech miar aktualną, godną rozważań i nowych rozwiązań, bo chociaż od reformy oświaty w 1999 roku minęło już 6 lat, nadal reinterpretacji wymaga wiele obszarów pedagogiki, w tym pedagogiki wczesnoszkolnej i pedeutologii.

Recenzowana książka składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych *Wstępem*, a zakończonych *Podsumowaniem i Bibliografią*.

Rozdział pierwszy i drugi pracy to studium teoretyczne badań nad funkcjami nauczyciela w ogóle, które w szczególności rozwija założone funkcje nauczycieli klas początkowych. Autorka rozpoczyna rozważania od wyjaśnienia pojęcia funkcji oraz przedstawienia ich klasyfikacji. Następnie zwraca uwagę na język jako podstawowe narzędzie pracy w procesie kształcenia. Kolejno opisuje specyfikę kształcenia w klasach I-III oraz przedstawia poglądy na funkcje nauczycielskie w świetle badań pedeutologicznych. Ponadto prezentuje zagadnienie funkcji nauczyciela w wybranych systemach i koncepcjach kształcenia. Koncentruje się również na pytaniach i poleceniach nauczyciela jako wskaźnikach jego funkcji. Tą drogą rozumowania dochodzi do sformułowania założonych funkcji nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.

Rozdział trzeci prezentuje rezultaty badań własnych. Obraz rzeczywistych funkcji spełnianych przez nauczycieli zarysowany jest w kontekście nadawanych przez nich komunikatów werbalnych, ponadto z punktu widzenia deklarowanych przez badane osoby celów, zadań i funkcji kształcenia oraz na podstawie obserwacji zachowań nauczyciela na zajęciach w klasach młodszych.

W rozdziale czwartym zaś na podstawie studiów nad literaturą przedmiotu oraz wyników badań własnych Autorka dokonała analizy porównawczej zamierzonych a rzeczywistych funkcji nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej.

Ostatni, piąty rozdział zawiera model funkcji nauczyciela edukacji początkowej. Model ten według Autorki stanowi syntezę i uogólnienie wyników

badań, mógłby też posłużyć „jako narzędzie badawcze w badaniach porównawczych nad nauczycielem” (s. 11, 175).

Specjalną uwagę zatrzymam z wyboru na zakładanych funkcjach nauczycieli klas początkowych (II.1.). Autorka podaje, iż zostały one wywiedzione z literatury przedmiotu dotyczącej celów i zadań edukacji wczesnoszkolnej oraz programów nauczania, mając jednak na względzie wyłącznie jeden *Program nauczania początkowego klas I-III* (Warszawa 1992). Ponieważ – jak ustaliła – brak w piśmiennictwie pedagogicznym opracowań stricte związanych z tematem, bardziej skupiła uwagę na cechach osobowości ucznia oraz powinnościach i osobie nauczyciela.

Zaprezentowała w sposób rzeczowy i w miarę wyczerpujący siedem następujących intencjonalnych funkcji nauczyciela:

- informacyjną;
- kształcącą;
- wychowawczą;
- opiekuńczą;
- motywacyjno-stymulującą;
- kontrolno-oceniającą
- i sterującą.

Szczegółowo nie będę się zagłębiać w opisy tych funkcji, bowiem są one starannie obmyślane i opracowane, chociażby nawet z zaznaczeniem potrzeby odejścia od adaptacyjnego modelu kształcenia w stronę modelu emancypacyjnego. Zastanawiam się jednak, czy nie wskazane byłoby wprowadzenie jeszcze i innych klasyfikacji funkcji nauczyciela, np. założonych a ukrytych¹?

Należy podkreślić wysiłek i starania Autorki w tak skrupulatnym i kompetentnym przedstawieniu wymienionych funkcji. Jednak wątpliwość wzbudza oparcie się na tym jednym tylko obowiązującym onegdaj programie nauczania początkowego z 1992 roku. Teraz tych programów nauczania wczesnoszkolnego jest znacznie więcej, wiadomo też, że każdy nauczyciel może stworzyć program specjalnie dla swojej klasy, biorąc pod uwagę indywidualum każdego dziecka, potrzeby jego rodziców, warunki okolicznego środowiska. Mimo że badania zostały przeprowadzone przed reformą oświaty, Autorka powinna przynajmniej wspomnieć o zmianach, jakie od tamtego czasu dokonały się w praktyce i teorii edukacyjnej uczniów klas młodszych, a co się z tym zapewne wiąże – w spostrzeganiu i wypełnianiu funkcji nauczycielskich. Słusznie bowiem zauważyła, iż „jednym z lansowanych współcześnie postulatów edukacji wczesnoszkolnej jest całościowe pojmowanie potrzeb ucznia, co pociąga za sobą konieczność dostrzegania spójności wyróżnionych funkcji i uznania roli każdej z nich w procesie

¹ Czy też dokonując następującego podziału – na funkcje zawodowe nauczycieli a funkcje specyficzne nauczycieli klas początkowych, por. K. Duraj-Nowakowa, *Integrowanie edukacji wczesnoszkolnej: modernizacja teorii i praktyki*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1998, lub teźże, *Tematy systemowe w przedszkolu: geneza i założenia, planowanie i przykłady*, WN WSP, Kraków 1995.

kształcenia” (s. 65). Dlatego zasadne wydają się pytania, czy można bliżej określić, na czym owa spójność ma polegać – na pewnej hierarchii funkcji nauczyciela (jeśli tak, to jakiej?), na wzajemnych związkach i relacjach tych funkcji?²

Gdyby ustosunkować się do warsztatu pisarskiego zaprezentowanego w publikacji, można by zwrócić uwagę na pewne mankamenty – brak stylistycznych powiązań z wcześniejszą i kolejną partią tekstu, lapidarne wprowadzenia, albo nawet ich pominięcie na początkach zarówno rozdziału, jak i każdego niemalże podrozdziału pracy. Układ treści jest poprawny, logiczny, lecz dyskusję wywoływać może pytanie, czy trzy linijki tekstu zasługują na utworzenie odrębnego paragrafu?

Można się dopatrywać wartości pracy, bowiem zachęca ona i zaprasza tak do refleksji, jak i dalszych poszukiwań optymalnego modelu funkcji nauczycieli klas początkowych, aby założone funkcje stawały się rzeczywistymi.

² Por. np. K. Duraj-Nowakowa, *Nauczyciel – kultura – osoba – zawód*, Wyd. „Mediator”, Kielce 2002 oraz Tejze, *Systemologiczne inspiracje pedeutologii*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2000.